

ПРИНУДНО ИЗВЛАЧЕЊЕ ТАКТИЧКИХ ЈЕДИНИЦА ИЗ БОРБЕ

Одступање је борбена радња у којој се снаге одвајају и удаљују од непријатеља организованим покретом уназад. До одступања долази најчешће у одбрамбеним дејствима, као и после неуспелог напада, у сусретној борби са надмоћним непријатељем, при судару са jakim ваздушним десантом итд. Циљ одступања може бити:

избегавање одлучујућег удара надмоћних снага непријатеља, посебно атомских борбених дејстава (АБС), оклопних јединица и других савремених борбених средстава;

поседање повољнијих одбрамбених положаја у дубини, или одлазак на затварање неког другог правца, обезбеђење бока главних снага више јединице итд.

Одступање обухвата две фазе: извлачење из борбе и повлачење.

Извлачење јединице из борбе може бити — правовремено, уз организован прихват снагама властитог II ешелона или резерве, и — принудно, када су снаге II ешелона (резерве) потпуно или већим делом утрошене, а ситуација толико неповољна да јединица не може даље остати у борбеном додиру, јер је борба решена у корист непријатеља.

Повлачење може бити: непрекидно, тј. без задржавања главнине на узастопним линијама по дубини одбрамбене зоне, и узастопно, тј. под борбом од линије до линије погодне за прихват по дубини.

Од посебног је интереса проблем извлачења у одбрани, када се оно изводи под притиском надмоћнијих снага нападача, што је и тема овог чланка. И у овим условима извлачење се може вршити правовремено и принудно, а у сваком случају само по наређењу, односно одобрењу претпостављене команде.

Пошто савремена борбена средства омогућавају нападачу да развије велику силу удара, може се сигурно очекивати да ће тактичке јединице у одбрани бити понекад присиљене на принудно извлачење са циљем да изманевришу одлучујући удар нападачевих снага. Принудно извлачење је оно које се у одбрани врши пошто је пало решење борбе у корист нападача, тј. када је тактичко-оперативна ситуација таква да се јединица, и поред ангажовања свих снага и средстава, не може одржати у датој зони, јер јој прети опасност да буде разбијена или уништена.

Оперативно-тактичка ситуација условљава принудно извлачење снага из борбеног додира у одбрани у случају кад нападач

брзим продорима уз употребу АБС и експлоатацију њиховог учинка оклопним снагама пробије одбрану јединице на њеном тежишту, а она нема довољно снага и средстава да спречи даљи продор нападача и консолидује своју одбрану по дубини:

надмоћним оклопним снагама уз употребу АБС разбије одбрану једне или обе крилне јединице и брзим обухватом бокова главних снага у дубини зоне прети одсецањем главнине, чиме се јединица у целини доводи у врло неповољан тактички положај;

изврши дубоке продоре оклопним снагама преко суседних зона и прети да спајањем клинова у дубини окружи јединицу која се брани;

спусти јачи ваздушни десант на већој дубини одбрамбене зоне уз истовремене продоре јаким оклопних и других снага са фронта и употреби АБС, а јединица која се брани нема слободних снага за даље пружање успешног отпора и истовремено дејство против ваздушног десанта, те је њена одбрана у целини нарушена;

или ако главнина јединице претрпи тешке губитке од непријатељских АБС и није способна за даље вођење успешне одбране, па је због јаког притиска непријатеља са фронта присиљена да се извлачи;

или пак кад су снаге дуготрајним напорима у одбрани толико ослабљене да су неспособне за даље вођење успешне борбе против надмоћнијег непријатеља итд.

Према томе, јединица ће прећи у принудно извлачење само онда ако је у одбрани ангажовала све слободне снаге и борбена средства, па не располаже никаквим резервама, или су оне слабе. То су они моменти у борби када је систем одбране јединице нарушен на целој дубини зоне или њеном већем делу, а снаге толико ослабљене да више не могу пружити ефикасан отпор, па је њено даље остајање у борбеном додиру нецелисходно, јер може бити доведена у још тежу ситуацију у којој би могла да буде разбијена или уништена.

Најпогодније време за извлачење из борбе је ноћ, јер она пружа најбоље услове за одвајање од непријатеља и прикривено кретање јединица. Стога се оно дању изводи само када то ситуација на фронту или виша команда налажу, односно кад је притисак непријатеља толико јак да се не може чекати до пада мрака.

Чим открије да се браниочеве снаге извлаче, нападач ће својим брзим јединицама одмах предузети енергично гоњење са циљем да тим снагама нанесе што веће губитке и да им онемогући извлачење. Стога је потребно да бранилац на правцу извлачења својих главних снага организује солидну противоклопну одбрану и запречи комуникације и правце проходне за тенкове и друга оклопна возила нападача. Ако бранилац то не би урадио, при савременим могућностима нападача у гоњењу, довео би у питање успех извлачења својих јединица, јер би нападач могао да брзим обухватним дејствима, ваздушним десантима и АБС испресеца његове снаге и да их уништава по деловима.

Ако се са извлачењем почиње дању, теже је обезбедити тајност, па је нападач у могућности да брже уочи покрете и открије намере браниоца. Стога, у овом случају, поред потребе за јачим прихватом по дубини, још јаче се истиче потреба за солидном противоклопном одбраном, што се може постићи ангажовањем противоклопних средстава и широком применом разноврсног запречавања, као и за јаком АБХО и противваздушном одбраном, што се постиже растреситим распоредом и скривеним кретањем јединица, као и правилним коришћењем расположивих снага и средстава намењених за те сврхе.

У гоњењу дању нападач редовно користи и ваздушне десанте, нарочито хеликоптерске, првенствено на правцу извлачења бранио-чеве главнине, где ће бити и тежиште његовог дејства у гоњењу. Командант јединице која се повлачи, не прекидајући извлачење, упућује против ваздушног десанта своје најближе снаге, са задатком да га разбију или одбаце са правца извлачења. При томе им могу садејствовати најближе партизанске и друге јединице које се нађу у томе рејону. Нападач, такође, може да употреби и атомске ударе по јединицама браниоца које се повлаче. Уколико нападач пређе у гоњење јачим снагама и употреби ваздушни десант и АБС, бранилац мора да прекине извлачење и пређе у одбрану на достигнутој линији, са циљем да јачим отпором привремено заустави продор нападача и онемогући му да употреби АБС по јединицама које су у тесном борбеном додиру са његовим снагама. Кад притисак нападача ослаби или кад падне ноћ, бранилац ће наставити са извлачењем уз јачи прихват по дубини и заштити са фронта.

Код принудног извлачења постоји опасност да нападач убрзо изврши бочне продоре ради обухвата бокова јединице која се повлачи. Ако до тога дође у захвату неког дела њеног борбеног поретка, на пример, код једног пука из оквира дивизије која се повлачи, командант тога пука мора предузети све што може да би спречио даљи продор нападача, ангажујући све расположиве снаге и средства, па макар морао привремено и обуставити извлачење. Ако је тај продор опаснији, против непријатеља који је продро мора интервенисати и командант дивизије, јер такав продор нападача може осујетити извлачење дивизије у целини.

Место и улога тактичке јединице у борбеном поретку оперативне јединице такође има утицаја на проблем извлачења из борбе. Ако се јединица налази у I ешелону и на тежишту одбране више јединице са задатком да упорније брани своју зону, нарочито ако је то и временски одређено, далеко чешће може доћи у ситуацију да се принудно извлачи него кад је у II ешелону или на помоћном правцу. То значи да ће она јединица која добије задатак да заустави и сломи напад непријатеља, или да га на одређеној линији задржи до одређеног времена, бити чешће присиљена на извлачење, него она јединица која има задатак да у својој одбрамбеној зони спречава брз продор нападача, па не мора да се на појединим линијама упорније ангажује у одбрани. Ово због тога што ће и нападач обично против те јединице ангажовати своје главне снаге и средства, па ће она морати и да се брани и да се повлачи под врло неповољним околностима.

Главни циљ принудног извлачења најчешће је: извући снаге испод одлучујућег удара надмоћних снага и средстава нападача, сачувати њихову способност за даља дејства и довести их у повољнији тактички положај. Познато је да се свако извлачење сме вршити само по наређењу или одобрењу претпостављеног старешине. Ту није дозвољена никаква самоиницијатива, јер се самовољним извлачењем из борбеног додира и напуштањем одређених положаја пре времена могу довести у критичну ситуацију не само остале снаге своје више јединице, већ и снаге њених суседа. Тиме се, такође, може компромитовати и замисао више команде за извођење конкретних и наредних борбених дејстава. Укратко, такав поступак може имати тешке

последнице за одређене јединице и ни један старешина не сме га на своју руку предузети, већ мора да одржи своју јединицу у борбеном додиру са непријатељем све док не добије наређење или одобрење за извлачење.

Савремена борбена средства омогућују нападачу да савлада и најчвршћу одбрану, јер он тим средствима може остваривати велике рушилачке учинке, наносити браниоцу осетне губитке у људству и материјалу и брзо савладавати простор, што на свој начин усложњава физиономију извлачења.

Нападачева надмоћност у живој сили, ако занемаримо технику, нема пресудан утицај на одлуку браниоца да ли ће извлачити своје снаге или не, поготово ако се борбена дејства одвијају на земљишту погодном за одбрану, односно непогодном за употребу нападачеве технике. На неким деловима фронта нападачеве јединице неће располагати супериорнијом техником и неће бити подржане борбеним средствима за масовно уништење. Стога се јединице браниоца које према себи буду имале такве нападачеве снаге могу упорно и дуго бранити без потребе да се принудно извлаче. Темпо напада таквих снага биће спорији, а маневарска способност ограничена и сведена на плиће захвате, које бранилац може благовремено и успешно осујетити.

Оперативно-тактички поступци нападача у нападним дејствима и гоњењу од нарочитог су значаја за поступке браниоца при извлачењу. За браниоца може бити нарочито критично на фронту ако нападач, ангажовањем оклопних снага и авијације, остварује дубоке продоре на боковима његових снага, са истовременим спуштањем ваздушних десаната и употребом АБС по дубини одбрамбене зоне. Ови и други оперативно-тактички поступци непријатеља јако отежавају извођење извлачења, јер брзо цепају борбени поредак браниоца, уништавају снаге и средства, отежавају, па чак и онемогућавају ефикасно садејство елемената борбеног поретка јединице која се извлачи. У том случају извлачење је јако отежано, нарочито ако је земљиште погодно за кретање нападачеве технике, јер он је тада у могућности да брзо гони и престиже јединице које се повлаче, да спушта ваздушне десанте у дубину и да се брзо спаја с њима. Све то командант мора предвидети у току организовања извлачења и предузети све могуће мере за благовремено и ефикасно парирање таквим поступцима нападача. То се, поред осталог, може постићи благовременим поседањем и припремом за одбрану важнијих објеката и осетљивих места на боковима и у позадини. Поред делова своје јединице, командант ће обично за ту сврху моћи да користи и друге јединице које се нађу на дотичној територији.

Стање техничке опремљености јединице која се извлачи такође има одређене реперкусије на физиономију извлачења. На равничастом земљишту посебан је проблем извлачење технички слабије опремљених јединица, јер су оне слабо покретне, па нападач лакше може да их претиче и одсеца. А пошто су њихова противоклопна средства обично малобројна и неефикасна не могу се јаче супротставити оклопним снагама нападача. Технички опремљеније јединице су на равничастом и маневарском земљишту покретљивије и способније, па ће и њихово извлачење на таквом земљишту бити успешније од извлачења технички слабије опремљених јединица.

На брдском земљишту извлачење се врши обично у повољнијим условима, јер отпор делова за прихват на таквом земљишту може бити јачи и дужи, а садејство са јединицама које дејствују у позадини нападача тешње и ефикасније. Продори нападачевих оклопних снага и њихова обухватна дејства на таквом земљишту су ограничени углавном на захват комуникација, а могућности запречавања и маскирања за браниоца су врло повољне. С обзиром на карактеристике тога земљишта извлачење ће се моћи изводити како ноћу, тако често и дању. Дубина извлачења на таквом земљишту може бити плића, али ће оно дуже трајати због бољих могућности за упорнију борбу на узастопним линијама и примену активних дејстава на крила и бокове укљивених делова нападача ради његовог успоравања и олакшавања извлачења сопствених јединица. Исто тако, на помоћним правцима преко теже проходног земљишта, извлачење могу вршити ниже јединице уз властити прихват на читавој дубини извлачења више јединице.

Планинско земљиште омогућава жилаву и упорну одбрану појединих линија и објеката на којима ће се ломити нападачева моћ. Велике могућности запречавања и рушења комуникација и пролазних делова земљишта скоро сасвим онемогућавају нападачу да пређе у гоњење браниоцевих снага, поготову ноћу, па ће и бранилац врло ретко долазити у ситуацију да се принудно извлачи. На таквом земљишту, за браниоца су посебан проблем нападачеви хеликоптерски десанти, које ће он користити са циљем да спречи маневар браниоцевих снага по дубини. Пошто је нападач у могућности да спусти хеликоптерске десанте на поједине важне објекте по дубини на којима се оне због погодности земљишта могу упорно и дуго држати, бранилац се мора од тога благовремено обезбедити. Властита техника такође отежава браниоцу извлачење због ограниченог броја комуникација и великих оштећења на њима. То захтева предузимање посебних мера за омогућавање кретања технике, па се за тај задатак мора ангажовати већи део инжињеријских и других снага.

Велике и средње реке могу да у јачој мери отежавају извлачење снага, нарочито ако теку кроз равницу, где су могућности кретања нападачеве технике велике, што му обезбеђује брзо избијање на реку. У овом случају, нападачеви брзи обухватни продори присиљавају браниоца на такође брзо извлачење и пребацивање својих снага и средстава преко реке. То је за браниоца врло критична ситуација, што не треба губити из вида и олако прелазити преко тог проблема. Пребацивање браниоцевих снага преко реке, при извлачењу под притиском јаким оклопних снага нападача, поготову ако су ове прешле у гоњење и спустиле ваздушни десант на оној страни обали, једна је од најтежих фаза извлачења скопчана са великим људским и материјалним жртвама. Тим више, ако нападач примени АБС и авијацију за ударе по рејонима укрцавања, средствима за пребацивање преко реке итд. Стога је боље преко реке прелазити ноћу, како би се те могућности нападача ограничиле. Међутим, бранилац на линијама испред реке неће моћи пружити успешан отпор до пада мрака, те ће морати и дању пребацивати своје јединице преко реке.

Да се снаге и средства не би гомилала на прелазу преко реке и тако нападачу стварале уносне циљеве за атомске ударе, препоручљиво је прелазити реку на ширем фронту и на више места. Тако се

постиже растресит распоред јединица, а и нападачеве снаге се развлаче. А да би се сила и брзина гоњења што више умањиле, нужно је да бранилац максимално ангажује своје снаге које се евентуално нађу у позадини нападача.

Годишња доба својим карактеристикама такође повољно или неповољно утичу на извлачење. Суво земљиште у равници омогућава брз покрет нападачеве технике и ван путева, а расквашено успорава њено кретање и ограничава га на путеве. Снег, нарочито дубљи, може потпуно да парализује покрет технике. Све те моменте старешина мора имати у виду при организовању одбране и извлачењу из борбе.

Време као доба дана, а нарочито као простор, има одређене реперкусије на извлачење уопште, а посебно на принудно извлачење. Већ је речено да је за извлачење погоднија ноћ због својих маскирних могућности, па се оно изводи дању само ако се не може сачекати ноћ, или ако је видљивост ограничена. Предност ноћног над дневним извлачењем је првенствено у томе што је за прихват потребно мање снага и што одвајање од непријатеља може отпочети прикривено, па су потребне мање снаге и средства за заштиту са фронта и на боковима; затим, што нема потребе за већим бројем наизменичних прихвата по линијама у дубини, па се извлачење може брже одвијати; онемогућено је масовно дејство извиђачке и борбене авијације нападача, а дејства његових оклопних јединица су ограничена и спорија, па је и могућност гоњења мања; употреба АБС и ваздушних десаната скоро је потпуно искључена, мања је опасност од расецања и одсецања главнине браниочевић снага, па се јединице могу извучити компактније, уз мање губитке и са мање физичког напрезања. При извлачењу дању све предности су на страни нападача и зато га треба увек избежавати, а приступати му само у случају ако чекање ноћи може довести јединицу у безизлазно критичну ситуацију, или ако то претпостављена команда посебно захтева.

Пожељно је да се извлачење започето падом мрака заврши до сванућа. Ако то није могуће, пре сванућа јединица прекида извлачење, поседа погодне положаје и води одбрамбену борбу све до пада мрака, када наставља са извлачењем. То је потребно уочити зато што су нападачеве борбене могућности у гоњењу дању врло велике, па би јединица браниоца при извлачењу била изложена великим губицима.

Ако јединица успе да се у току ноћи потпуно одвоји од нападача и нађе се у свануће заштићена с фронта снагама више јединице које су је прихватиле, треба поступити према конкретној ситуацији, имајући у виду задатак који јединица има по извлачењу.

Механизам принудног извлачења главнине снага организује командант јединице након што је добио наређење (одобрење) за извлачење. Руководи динамиком одбране, командант јединице мора благовремено предузимати и потребне мере за обезбеђење маневра по дубини, што ће олакшати извлачење ако до њега евентуално дође. Умешност, проицљивост и одлучност команданта од прворазредног је значаја у доношењу одлуке која се, ако је погрешна а већ донесена, накнадно врло тешко може поправити. У ситуацији наглих промена у борби и брзих покрета јединица једне и друге стране, веома је важно да старешина чврсто држи ситуацију у својим рукама и да благовремено предузима мере које ефикасно обезбеђују успешно одвијање

борбених дејстава његове јединице. Ово је потребно тим пре што су промене борбене ситуације у савременим условима обично изненадне и врло нагле, а покрети трупа врло брзи, па нам за организациони процес остаје све мање времена. Главно је да се нападач привремено заустави на најугроженијим, односно најважнијим правцима. То се постиже масовним запрецавањем, нарочито минирањем и рушењем на комуникацијама и пролазним правцима, као и ангажовањем свих противоклопних средстава, оклопних јединица и артиљерије, уз тесно садејство са јединицама које се нађу у позадини нападача.

Делови јединица са мање угрожених праваца (рејона) брзо се упућују на одређену линију за прихват главних снага у извлачењу. Ако за овај задатак није могућно на време извући целовиту потчињену јединицу, прихват треба обезбедити снагама из неколико мање ангажованих и ближних јединица. Линија прихвата треба да буде топографски јака и довољно близу да би се могла брзо посетити и са ње пружити што јачи отпор. Веома је важно да се прихват благовремено организује и обезбеди са довољно снага, јер је процес одвајања од нападача за јединицу врло критичан, па ако прихват не би био сигуран, она би се могла наћи у тешкој ситуацији, поготово ако би нападач одмах отпочео са енергичним гоњењем.

Део артиљерије за подршку и противоклопних средстава потребно је благовремено поставити по дубини ради заштите бокова, односно важних и осетљивих објеката на правцу извлачења. При томе је потребно водити рачуна да део артиљерије и противоклопних средстава мора стално подржавати снаге у извлачењу из борбеног додира, односно њихове заштитне делове. Јавиће се и потреба за артиљеријском подршком снага које дејствују против евентуално спуштеног ваздушног десанта. Зато ватрени положај артиљерије која подржава снаге за прихват морају бити тако распоређени да се са њих ватром може дејствовати по предвиђеним рејонима где то буде најпотребније. Противоклопна артиљерија поставља се првенствено на правцу дејства нападачевих оклопних снага, било да оне продру са фронта или на једном од бокова. Оклопне снаге браниоца биће најцелисходније ангажовати на правцу извлачења главнине и за дејство против ваздушног десанта.

Начин извлачења јединица у додиру до линије прихвата првенствено зависи од темпа продирања нападача са фронта, карактера земљишта, удаљености линије прихвата од линије непосредног додира, дејства авијације, АБС и ваздушних десаната. У сваком случају, на пример, пукови ће се извлачити уз властити прихват до линије дивизијског прихвата. Ако је притисак нападача јак, или ако је земљиште проходно, биће потребно више узастопних пуковских линија прихвата до линије на којој су постављене дивизијске снаге за прихват, уз непрекидно задржавање нападачевих гонећих јединица.

По преласку линије дивизијског прихвата, прихваћени пукови, ако је то потребно организовано поседају следећу линију погодну за одбрану и прихватају снаге које су њих прихватиле. То је случај, на пример, код узастопног повлачења дивизије, где се пукови наизменично повлаче и прихватају док се потпуно не одвоје од нападача.

Пукови на помоћним правцима најчешће ће се извлачити на целој дубини извлачења дивизије уз сопствене узастопне прихвате.

Али ће ситуација понекад налагати да команда дивизије организује прихват и за те јединице. Она за тај задатак може користити партизанске јединице које се нађу у њеној позадини, а које ће јој виша команда вероватно ставити на располагање. Те јединице би се по прихвату јединица које се повлаче склањале у страну, зацакивале се у позадину нападача и активним дејствима на његове откривене бокове утицале да притисак нападача на јединице у повлачењу буде слабији.

Ако су у бочни обухват јединица које се повлаче уведене јаке оклопне снаге нападача обично је и опасност од њих највећа, па ће се за обезбеђење угроженог бока морати одвојити такође довољно јаке снаге браниоца, нарочито противоклопне и оклопне, ради обезбеђења основног правца за извлачење главнине.

У сваком случају, мањи или већи део оклопног батаљона (ако се њиме располаже) дејствоваће против ваздушног десанта заједно са другим прикупљеним снагама. До доласка ових снага ваздушни десант могу блокирати најближе партизанске и друге јединице. Ако је он такве јачине да га није могућно разбити, треба га по сваку цену блокирати или одбацити са правца извлачења главнине. Ако се не располаже оклопном јединицом, против ваздушног десанта биће потребно ангажовати више пешадијских и других снага.

Непосредно пред почетак извлачења, партизанске и евентуално одсечене јединице браниоца у позадини нападача, као и оне које се нађу на боковима његових клинова, ангажују се до највећег степена за нападе на његове бокове и позадину, са циљем да вежу његове снаге и олакшају извлачење својих снага.

Да би се при принудном извлачењу што више успоравали продори нападача, поред већ наведених мера, потребно је вршити што чешће испаде деловима снага, нарочито оклопних, и постављати заседе пешадијом и противоклопним средствима уз испољавање највеће силне ватре и масовно запречавање.

Борбена средства ће се у извлачењу више трошити, а обично се најпре извлаче снабдевачки делови. Стога је потребно регулисати остављање материјалних средстава на погодним линијама, како би се поједине јединице брзо снабделе при доласку на те линије.

Евакуација рањеника, којих ће бити више, представља посебан проблем, тим пре што ће комуникације бити општећене и зарушене. Зато рашчишћавање и оспособљавање путева (нарочито на брдско-планинском земљишту) мора да буде организовано и трајно. Не сме се дозволити неред на комуникацијама, што је у дужности саобраћајне службе, чији органи морају да буду енергични и у сваком погледу на висини свог задатка.

Током извлачења намерно остављање јединица у позадини нападача врши се само по одобрењу односно наређењу претпостављеног старешине и то ако нека јединица не може да се благовремено извуче због брзог продора нападача, односно кад је потребно испољити изненадно активно дејство на бок и позадину његових снага које брзо продиру, ојачати партизанска дејства у његовој позадини и ако се предвиђа сламање напада на одређеној линији са које ће се, према одлуци вишег старешине, прећи у офанзивна дејства, па је потребно да се у позадини нападача тада нађу јаче снаге браниоца.

Потпуковник

Ђуро ЉУБОЈЕВИЋ